

Перспективи подальших досліджень проблеми полягають у розробці туристичного бренду України, формуванні на рівні держави єдиних підходів та цілісної програми просування національного та регіонального туристичного продукту на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Список використаних джерел

1. Дурович А. П. Маркетинг в туризме : учеб. пособие / А. П. Дурович. - 2-е изд. - Минск : Новое знание, 2001. - 496 с.
2. Мамонтова Е. В. Символічний капітал міста як основа територіального брендингу (досвід Одеси) / Е. Мамонтова // Теоретичні та прикладні питання державотворення : зб. наук. пр. ОРІДУ НАДУ. - 2007. - Вип 2. - Режим доступу : www.library.oridu.odessa.ua/library.exe
3. Котлер Ф. Маркетинг. Гостеприимство. Туризм : учеб. для вузов : пер. с англ. / Ф. Котлер, Д. Боуен, Д. Мейкенз. - 4-е изд. - М. : Изд-во "ЮНИТИ-ДАНА", 2007. - 1046 с.
4. В Україні найпривабливішими для туризму визнані Київ та Львів. - Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2009/08/29/169549>
5. Anholt S. Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions (Hardcover) / Anholt Simon. - Basingstoke [England] ; New York : Palgrave Macmillan, 2007. - 134 p.

Інна Валентюк,

*кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування
та управління містом НАДУ*

Поняття та сутність моніторингу в системі регіонального управління

Досліджуються питання використання моніторингу в системі регіонального управління. З'ясовуються необхідні умови впровадження моніторингу в процесі соціально-економічного розвитку територій України. Пропонуються шляхи удосконалення моніторингу регіонального розвитку.

Ключові слова: регіон, територія, розвиток, моніторинг, регіональне управління, державна регіональна політика.

Investigate the use of the monitoring system of regional governance. Are found the necessary conditions for monitoring the implementation of the socio-economic development of the territories of Ukraine. We offer ways to improve the monitoring of regional development.

Key words: region, area development, monitoring, regional management, regional public policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні в Україні триває процес становлення державної регіональної політики, яка ґрунтується на демократичних засадах та спрямована на створення умов для покращання якості життя населення, підвищення соціально-економічних, культурних, духовних стандартів через забезпечення територіально цілісного та збалансованого розвитку регіонів, максимально повне використання ресурсів з урахуванням економічних, соціальних, історичних, культурних особливостей територій нашої держави.

Слід зазначити, що впродовж тривалого історичного періоду державною владою не приділялось належної уваги питанням досягнення гармонійного розвитку регіонів, подоланню існуючих диспропорцій між ними. Значення надавалося лише загальнодержавним соціально-економічним показникам, не враховувались стагнаційні процеси, які охопили чимало областей України.

Виходячи із зазначеного виникає гостра необхідність у створенні об'єктивної системи моніторингу, яка дасть змогу своєчасно і глибоко оцінювати ефективність подій, що відбуваються у регіонах, та приймати результативні управлінські рішення щодо їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Окремі аспекти регіонального розвитку розглядаються в працях З.Варналія [6], З.Гбур [1], М.Долішнього [2], А.Морозова [3], М.Лендшел [4], Д.Стеценка [7] та інших вітчизняних дослідників.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Фрагментарність існуючих наукових досліджень щодо впровадження та застосування моніторингу в регіональному управлінні спонукала до вивчення та аналізу зазначених питань.

Формулювання мети статті та постановка завдань. Метою статті є дослідження моніторингу в системі регіонального управління та застосування його технологій у процесі розвитку регіонів.

Для досягнення поставленої мети сформульовані такі завдання:

- висвітлити зміст терміна "моніторинг";
- проаналізувати наявний досвід використання моніторингу в регіональному управлінні;
- запропонувати шляхи удосконалення технологій моніторингу регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Рівень розвитку держави значною мірою залежить від рівня соціально-економічного розвитку її регіонів, які відзначаються галузевою, територіальною і соціальною диференціацією. Ефективне регіональне управління передбачає підвищення рівня використання

потенціалу території з орієнтацією на соціальні пріоритети при забезпеченні економічного зростання. Розробка інструментарію вдосконалення регіонального управління є першочерговим завданням суспільства.

Для підвищення ефективності регіонального управління та регіонального розвитку необхідне постійне вдосконалення існуючих та запровадження нових технологій. Як зазначає видатний український учений М.Долішній, технологічний аспект розвитку полягає у поєднанні наукових результатів і технічних розробок із залученням організаційних структур, що забезпечує переваги ефективного менеджменту. Розробка універсальних технологій регіонального управління пов'язується передусім з необхідністю забезпечити оптимальність перебігу управлінських процесів, сформувані ефективні механізми розвитку території [2].

Як зазначають вітчизняні науковці, технологію слід розглядати двояко: як мету управлінського процесу і як засіб, за допомогою якого досягаються його ефективність та раціональність. Більшість авторів ставлять собі за мету з'ясувати, як за допомогою технології зробити управлінський процес більш ефективним, раціональним та економічним. Відповідно до цього відзначається, що підвищення ефективності управлінської системи регіону можливе лише за рахунок її технологізації. Згідно з цим технологія і виступає головним ресурсом, який дає змогу сьогодні знизити витрати на управління, підвищити ефективність управлінського впливу та його роль у житті суспільства [6].

Нестандартні підходи до прийняття управлінських рішень вимагають наукового обґрунтування на основі застосування розгалуженої багатовекторної системи, якою і є моніторинг.

Моніторинг визначається як безперервне стеження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або тенденцій розвитку. Систематичне збирання інформації про хід робіт у межах моніторингу є своєрідним "скануванням" подій і проводиться для того, щоб вчасно виявляти відхилення від окреслених планів [3, с. 18-23].

На даний момент не існує єдиного загальновизнаного тлумачення терміна "моніторинг". Це пояснюється багатогранністю даного явища. Проте існує низка загальноприйнятих визначень цього поняття. Зокрема, моніторинг визначають як систему регулярного відстеження змін, які відбуваються або в усьому суспільстві, або в його окремих групах за умови регулярного застосування одних і тих самих принципів вибірки та інструментарію для збирання даних [4].

Під моніторингом також розуміють постійне, систематичне збирання інформації з метою спостереження і контролю за розвитком певного соціально-економічного явища чи процесу, а також його прогнозування [3].

Отже, основними характеристиками моніторингу є системність, динамічність та спрямованість на прогноз.

Моніторинг як багатофункціональна цільова інформаційна система включає біоекологічний моніторинг, який вивчає природне середовище з точки зору його впливу на стан здоров'я людей; геосистемний, або природно-господарський моніторинг, що вивчає зміни геосистем, з яких складається навколишнє природне середовище (геомоніторинг); біосферний моніторинг, який забезпечує спостереження, контроль і прогноз можливих змін природного середовища в глобальному масштабі (біомоніторинг), моніторинг геологічного середовища тощо [1].

Моніторингу як явищу притаманні такі основні риси:

- об'єкти моніторингу динамічні та перебувають у постійному розвитку. Вони залежні від зовнішніх впливів, а це, у свою чергу, може призвести до небажаних змін у функціонуванні об'єкта спостереження;
- застосування моніторингу передбачає організацію постійного спостереження за об'єктом. Міра сталості визначається особливостями об'єкта і ресурсними можливостями;
- організація спостереження передбачає добір обґрунтованих показників та індикаторів. Спостереження здійснюється шляхом безпосереднього виміру чи опису параметрів об'єкта;
- результати моніторингу застосовуються для прогнозу розвитку об'єкта;
- кожна конкретна система моніторингу орієнтована на певного споживача [3, с. 18-23].

Моніторинг можна розглядати як діяльність, що складається з п'яти етапів. Перший етап передбачає "реконструкцію" управлінських заходів, тобто припущень про те, яких результатів та показників необхідно досягти. Другий етап передбачає вибір емпіричних перевірок певного етапу управлінських дій. Третій етап пов'язаний зі збиранням та аналізом даних. На четвертому етапі до результатів додаються критерії та стандарти управлінської діяльності. П'ятий етап пов'язаний з аналізом проведеного спостереження та відпрацюванням управлінських рішень щодо розвитку територій.

Проведення моніторингу має відповідати низці ключових принципів, основними з яких виступають: оперативність та відповідність поставленим завданням; цілісність та науковість; точність, системність та детальність інформації, її обов'язкова детальна та глибока перевірка; конфіденційність джерел інформації; об'єктивність; прогностичність [7].

На сучасному етапі для розвитку регіонів важливими є не лише розробка нових підходів до регіонального управління, створення умов для розвитку існуючих переваг територій, а й запровадження адекватної системи моніторингу регіонального розвитку через індикатори, які дають змогу оцінити динаміку розвитку не через засоби статистики, а через параметри, за якими характеризується якість життя населення. Саме тому постала необхідність у розробці сучасних підходів до оцінки рейтингу регіонів за нови-

ми показниками та встановлення критеріїв оцінки організаційно-управлінської діяльності органів влади в регіонах. Запровадження такого моніторингу дозволить систематично отримувати важливу інформацію щодо ефективності та результативності роботи регіональних органів влади [2].

Моніторинг у регіональному управлінні має включати такі основні напрями діяльності:

- спостереження за діями, явищами, що відбуваються внаслідок прийняття рішення;
- аналіз та оцінку фактичного стану;
- моделювання ситуації та тенденції на майбутнє [4].

Зауважимо, що у створенні системи регіонального моніторингу та його проведенні мають місце труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До таких перешкод належать: невідповідність структури, якості й оперативності статистичної інформації змісту соціальних та економічних процесів, локалізованих у визначених просторових межах. Значні труднощі в становленні повноцінної системи регіонального моніторингу ситуацій і проблем спричинені скороченням окремих напрямів статистичної звітності. Практично руйнується структура регіональної статистики, яка є основою регіонального управління.

Моніторинг у системі регіонального управління повинен надавати аргументовані висновки щодо відповідності діяльності місцевих органів влади сучасним пріоритетам державної регіональної політики. Він покликаний відстежувати нормативно-правові акти або факти управлінської діяльності, які можуть мати негативні соціальні наслідки. За допомогою технологій моніторингу встановлюється відповідність розроблених та прийнятих програм розвитку до потреб та інтересів громадян.

Отже, можна стверджувати, що предметне коло моніторингу регіонального управління спрямоване на подолання розбіжностей нормативно-правового та організаційно-управлінського забезпечення державної регіональної політики з реаліями суспільного життя.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Використання моніторингу в регіональному управлінні сприяє проведенню глибокого аналізу і прогнозування регіонального розвитку. На сучасному етапі в існуючій практиці регіонального управління не використовується весь інструментарій моніторингу з його засобами та технологіями. Застосовуються лише окремі елементи моніторингу розвитку території, що робить його малоефективним.

Для удосконалення шляхів запровадження та використання технологій моніторингу в регіональному управлінні необхідно сформулювати систему показників (індикаторів), які б своєчасно відображали реальну ситуацію, що складається в регіонах. Тому в подальшому доцільними є дослідження

теоретичних та прикладних аспектів формування системи індикаторів регіонального моніторингу для забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Гбур З. В. Зміст моніторингу в державному управлінні / З. В. Гбур // Ефективність державного управління в контексті європейської інтеграції : матеріали щоріч. наук.-практ. конф., 23 січ. 2004 р. / за заг. ред. А. О. Чемериса. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2004. - Ч. 1. - 392 с.
2. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети : монографія / кол. авт. ; за ред. М. І. Долішного. - К. : Наук. думка, 2006. - 511 с.
3. Інформаційне і аналітичне забезпечення системи моніторингу / А. О. Морозов, В. Л. Косолапов, В. Є. Колосов та ін. // Наук.-техн. інформація. - 2002. - № 3. - С. 18-23.
4. Лендъел М. Нові інституційні механізми регіонального розвитку в Європі / М. Лендъел. - Режим доступу : <http://194.44.230.3/science/idurr/lendel.doc>
5. Проект Закону України про засади державної регіональної політики. - Режим доступу : <http://www.minregionbud.gov.ua>
6. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. - К. : Знання України, 2005. - 498 с.
7. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко. - К. : Вища шк., 2000. - 224 с.

Марина Скиба,

кандидат наук з державного управління,

завідувач сектору місцевого самоврядування

Національного інституту стратегічних досліджень

Формування інституційних передумов ефективної діяльності громад в Україні

У статті розглянуто сутність поняття громада, уточнено основні функції громад та їх класифікацію, запропоновано рекомендації щодо формування передумов ефективної реалізації функцій громад в Україні.

Ключові слова: громада, функції громад, місцеве самоврядування.

In the article the essence of concept a community, the basic functions of community and classification are considered. The recommendation about effective realization of functions of community in Ukraine are offered in the article.

Key words: community, functions of community, local government.

Постановка проблеми. Реалізація Україною стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір, утвер-